

Paweł Plichta<http://orcid.org/0000-0001-6976-9350>

Uniwersytet Jagielloński

pawel.plichta@uj.edu.pl

DOI: 10.35765/pk.2023.430402.42

Sprawozdanie z XIV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Sanktuaria na drodze św. Jakuba. Podsumowanie Roku Świętego Compostelańskiego 2021–22 (Głogów, 22.04.2023)

Od kilku dekad sukcesywnie rośnie zainteresowanie szlakami wiodącymi do Santiago de Compostela. Mimo że średniowieczna praktyka religijna rozwijała się wokół i w ramach kultu pierwszego apostoła męczennika – św. Jakuba Większego – współczesne zjawisko ma nie tylko wymiar chrześcijański czy katolicki. Tysiące osób przemierzających różne odcinki szlaków Jakubowych przyznają, że w decyzji o wyruszeniu w drogę – pieszo lub na rowerze – nie towarzyszy im motywacja religijna. Deklarują oni zainteresowanie dziedzictwem kulturowym, kulinarnym, architekturą, historią, przyrodą, szukają też nowych wyzwań, doświadczeń i przeżyć turystycznych, także po to, aby móc pochwalić się m.in. w mediach społecznościowych atrakcyjnymi materiałami i „sukcesem” dotarcia do Santiago de Compostela i/lub do wybrzeży Atlantyku po wielodniowej wędrówce. Niejednokrotnie przyznają, że są otwarci na szeroko rozumianą – choć często niedookreśloną – duchowość.

Od wielu lat zjawisko współczesnych pielgrzymek do galisyjskiego sanktuarium stanowi przedmiot badań specjalistów rozlicznych dyscyplin naukowych, dyskutowany w ramach wielu przedsięwzięć badawczych, publikacji, konferencji, seminariów i sympozjów o różnym charakterze i wymiarze.

Jedno z takich cyklicznych wydarzeń miało miejsce w sobotę 22 kwietnia 2023 roku w Głogowie. Zamek Książąt Głogowskich – obecnie siedziba Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Głogowie – za sprawą jego dyrektora dr. Waldemara Hassa otworzył swoje podwoje dla uczestników XIV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Sanktuaria na drodze św. Jakuba. Podsumowanie Roku Świętego Compostelańskiego 2021–22”, której organizatorami oprócz wspomnianego Muzeum byli: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji Uniwersytetu Pedagogicznego

Sugerowane cytowanie: Plichta, P. (2023). Sprawozdanie z XIV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Sanktuaria na drodze św. Jakuba. Podsumowanie Roku Świętego Compostelańskiego 2021-22 (Głogów, 22.04.2023). © ⓘ *Perspektywy Kultury*, 4/(43), ss. 717–727. DOI: 10.35765/pk.2023.430402.42

Nadesłano: 18.05.2023

Zaakceptowano: 24.07.2023

im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Znakomitą organizację i wysoki poziom merytoryczny zapewnili: ks. prof. dr hab. Piotr Roszak – przewodniczący Komitetu organizacyjnego, dr Franciszek Mróz, dr Waldemar Hass oraz ks. dr Dariusz Doburzyński, sekretarz Komitetu.

Celem konferencji zgodnie z jej tegorocznym tytułem było podsumowanie obchodów Roku Compostelańskiego 2021, które wyjątkowo z powodów utrudnień i obostrzeń w mobilności zostały rozciągnięte na 2022 rok. Przedsięwzięcie kolejny raz stanowiło forum prezentacji aktualnych badań oraz dyskusji z udziałem osób w praktyczny sposób zaangażowanych w funkcjonowanie konkretnych odcinków szlaków Jakubowych. Warto podkreślić, że szlaki te z uwagi na skalę i charakter ich funkcjonowania łączą rozmaite grupy interesariuszy, np. przedstawiciele hierarchii Kościoła katolickiego, branży turystycznej, lokalnych stowarzyszeń, bractw, instytucji społeczno-kulturalnych, mieszkańców miejscowości, przez które przebiegają znakowane trasy, wreszcie badacze, wolontariusze, pielgrzymów, turystów. Głogowskie spotkanie pokazało tę specyfikę w skali ogólnopolskiej.

W wystąpieniu otwierającym konferencję ks. bp Paweł Socha, emerytowany biskup pomocniczy diecezji zielonogórsko-gorzowskiej, zaprezentował sanktuaria diecezji, wskazując na teologiczny wymiar kultu świętych i znaczenie miejsc świętych w chrześcijaństwie. Na tle wielu tego typu ośrodków kultu wspomnianej diecezji wyeksponowane zostało ustanowione jako pierwsze w Polsce (w 2007 roku) sanktuarium św. Jakuba Starszego Apostoła w Jakobowie (więcej por. Mróz i Mróz 2018; Hass, 2008).

Pierwszą sesję moderowaną przez ks. Piotra Roszaka rozpoczął referat Tomasza Bednarka z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Prelegent, odwołując się do wybranych tekstów źródłowych, przedstawił problem interpretacji alegorycznej i dosłownej postaci świętego Jakuba Większego w twórczości pisarzy wczesnochrześcijańskich. Przypomnienie oryginalnych wątków egzegezy m.in. Orygenes, Augustyna, Jana Chryzostoma czy Hieronima ewangelicznych fragmentów z udziałem Jakuba, stanowiło znakomite wprowadzenie do obrad i wskazanie na biblijne źródło kultu patrona szlaków.

Kolejne wystąpienie ks. prof. dr hab. Bogdana Ferdka z Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu nosiło tytuł „Camino jako laboratorium wiary”. Teologiczne rozważania oparte zostały na sformułowaniu Jana Pawła II, który „laboratorium wiary” nazwał doświadczenia apostołów przedstawione w ewangeliach. W przemówieniu do młodzieży zgromadzonej na Tor Vergata w trakcie pamiętnych Światowych Dni Młodzieży w Jubileuszowym Roku 2000 papież, wskazując na wydarzenia spod Cezarei Filipowej (Mt 16,15–17) oraz z jerozolimskiego Wieczernika (J 20,25–28), również rzymskie spotkanie określił „swego rodzaju

«laboratorium wiary»” (Jan Paweł II, 2000). Zestawienie Camino de Santiago – jako drogi i doświadczenia, które u swych źródeł miały charakter doświadczenia religijnego, było głosem na rzecz postulowanego przez wielu sympatyków powrotu do źródeł i głębszego przeżywania pielgrzymki do jednego z najważniejszych chrześcijańskich sanktuariów.

W kolejnym wystąpieniu Henryk Karaś zarysował początki pierwszego oznaczonego polskiego odcinka Camino, czyli Dolnośląskiej Drogi św. Jakuba. Przypomnienie zaangażowania i działań konkretnych osób na rzecz włączenia Polski do europejskiej sieci szlaków Jakubowych miało w tym przypadku dodatkowy walor – wypowiedzi świadka i uczestnika tychże przedsięwzięć. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że otwarcie szlaku 24 lipca 2005 roku w Jakobowie oraz w Zgorzelcu wyznaczyło cezurę dla zjawiska Camino de Santiago na terenie Polski, co znajduje swój wyraz m.in. w obchodzonych rocznicach tego wydarzenia (por. Mróz, 2015; Roszak i Mróz, 2015).

W ostatnim wystąpieniu pierwszej sesji ks. dr Dariusz Doburzyński z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu zarysował problematykę publikacji relacji z Camino polskich pielgrzymów. Stanowią one dającą się wyodrębnić w ramach literatury podróżniczej grupę tekstów o różnej formie. Poza kilkoma wyjątkami drukowane są w niszowych wydawnictwach, często opłacanych z własnych środków autorów. Próba podsumowania oparta została na wieloletnich badaniach i doświadczeniach prelegenta uwieńczonych doktoratem i monografią pt. *Znak drogi. Teologia pielgrzymowania z perspektywy Camino de Santiago* (Doburzyński, 2021).

Drugą sesję prowadzoną przez dr. Franciszka Mroza rozpoczęło wystąpienie dr. Dariusza Lipińskiego z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pt. „Wpływ pandemii COVID-19 na wędrowanie Szlakiem Świętego Jakuba. Co się zmieniło?”. Prelegent nawiązał do przedstawionej kilka lat wcześniej analizy statystycznej z wykorzystaniem współczynnika korelacji liniowej Pearsona dla danych z lat 2004–2018 publikowanych przez Biuro Pielgrzyma w Santiago de Compostela (Lipiński, 2019). Odpowiedź na pytanie postawione w tytule stanowiła interesującą analizę trendów w ruchu pielgrzymek zachwianych ograniczeniami mobilności w okresie 2020–2022.

Następnie głos zabrał dominikanin Roman Bielecki. Wystąpienie redaktora naczelnego miesięcznika „W drodze” oparte było na jego licznych duszpasterskich doświadczeniach towarzyszenia zorganizowanym grupom zmierzającym do Santiago de Compostela, obserwacjach sposobów zachowania i postaw hiszpańskich mieszkańców miejscowości, przez które przebiegają szlaki Jakubowe. Spostrzeżenia i refleksje zaprezentowane przez dominikanina stanowiły w istocie zestaw argumentów na rzecz pozytywnej odpowiedzi na tytułowe pytanie: „Koniec Camino, jakie

znamy?”. Przywołane epizody z kilku wypraw ujawniły problem kreowania wizerunku niektórych ich uczestników. Optymizm, który dało się zauważyć w wypowiedzi prelegenta, wynikał z przekonania, iż Camino w istocie i niezależnie od okoliczności np. jego komercjalizacji, stanowi okazję do dawania świadectwa.

W kolejnym wystąpieniu pt. „Polacy na Camino de Santiago w Roku Compostelańskim 2021–2022 – perspektywa porównawcza”, zaprezentowano wyniki badań przeprowadzonych w ramach grantu z Programu Strategicznego Inicjatywa Doskonałości w Uniwersytecie Jagiellońskim (Priorytetowy Obszar Badawczy Heritage). W prezentacji zarysowano profil polskich pielgrzymów w Roku Jakubowym 2021–2022 – uczestników badań ankietowych – oraz porównano, jakie znaczenie dla decyzji o odbyciu Camino dla tej grupy i zagranicznych pielgrzymów miała okoliczność Roku Świętego.

Również następny prelegent, ks. dr Sławomir Tykarski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, przedstawił wyniki przeprowadzonych badań empirycznych dotyczących wpływu pielgrzymowania i wspólnego doświadczenia Camino na relacje małżeńsko-rodzinne.

Ostatni w tej sesji głos zabrał ks. prof. dr hab. Piotr Roszak z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, wskazując m.in. na istotne wyzwania, jakie stoją przed jedną z grup interesariuszy Camino, czyli osób duchownych. Tytułowa perspektywa „od turysty do pielgrzyma” nawiązuje z jednej strony do rozważań – także tych naukowych – o charakterze współczesnego zjawiska, z drugiej do potencjału tkwiącego w chrześcijańskiej genezie dziedzictwa Camino de Santiago.

Trzecią sesję moderowaną przez dr. Waldemara Hassa rozpoczęło wystąpienie dr. Franciszka Mroza z Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Znany w Polsce i za granicą krakowski badacz turystyki religijnej zaprezentował temat sanktuariów św. Jakuba w polskiej przestrzeni pielgrzymowania. Prezentacja bezpośrednio nawiązywała do tegorocznego tytułu konferencji, dając jej uczestnikom pogląd na skalę i dynamikę kultu św. Jakuba w polskich sanktuariach.

W kolejnym wystąpieniu Grzegorz Pisarczyk, przewodnik, propagator i autor opowieści o Camino, w oryginalny i angażujący sposób przedstawił wybrane odcinki Beskidzkiej Drogi św. Jakuba. Również w tym przypadku wystąpienie oparte było nie tylko na znakomitej wiedzy ale też na dużym doświadczeniu prelegenta.

Z kolei ks. mgr Marcin Gazda, syntetycznie przedstawił i scharakteryzował wybrane przedsięwzięcia zorganizowane w ramach Roku Compostelańskiego w sanktuarium św. Jakuba w Brzesku. Inicjatywy adresowane do różnych grup wiekowych, uwzględniające rozmaite aktywności i zainteresowania, stanowią dowód atrakcyjności Jakubowych elementów, w tym przypadku na małopolskich odcinkach Via Regia.

Dobre praktyki realizowane na wschowskim odcinku Drogi Wielkopolskiej zaprezentowała Magdalena Dokurno – koordynatorka szlaku. Kilkuletnie działania reprezentowanego przez nią Stowarzyszenia Czas A.R.T. odsłaniają potencjał szlaków dla społecznych i lokalnych inicjatyw. Wspólne przejścia okolicznych odcinków, poznawanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, dbałość o utrzymanie porządku wokół szlaku to tylko niektóre z nich. Warto nadmienić, że dokładne opisy zrealizowanych projektów Jakubowych są dostępne na stronie internetowej Stowarzyszenia (Czasart.pl, 2023).

Ostatnim prelegentem w tej sesji był dr Waldemar Hass, który przedstawił najważniejsze punkty przygotowanego do druku artykułu pt. „Ze św. Mikołajem do św. Jakuba – nowy, jubileuszowy odcinek Drogi św. Jakuba w Głogowie”.

Trwałym efektem konferencji w Głogowie będzie opublikowany szósty tom monografii pt. *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość* (Roszak, Mróz i Gazda 2023; por. Roszak i Rozyrkowski, 2014; 2015; 2016; Roszak, Mróz i Rozyrkowski, 2019; 2021). Należy nadmienić, że w tomie znalazły się także opracowania zaprezentowane przez Klausa Herbersa, ks. Janusza Królikowskiego, ks. Michała Kłosowskiego, Vedrana Prazena, Ks. Norberta Widoka, Mirosławę Buczyńską i Jerzego Kalinowskiego w trakcie innego przedsięwzięcia zorganizowanego w Sanktuarium św. Jakuba Starszego Apostoła przy Drodze Via Regia w Brzesku w dniu 21 października 2023 roku, czyli XV Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Dziedzictwo kulturowe Drogi św. Jakuba”.

W tegorocznej, głogowskiej konferencji wzięli udział członkowie stowarzyszeń i bractw, przedstawiciele sanktuariów Jakubowych, pielgrzymi zarówno polskich, jak i zagranicznych szlaków oraz zainteresowani fenomenem Camino de Santiago. Wypowiedzi i prezentacje z jednej strony udowodniły wielowymiarowość współczesnego zjawiska, z drugiej zaś pokazały wachlarz aktywności i przedsięwzięć o różnym charakterze w związku z obchodami w 2021 i 2022 Roku Compostelańskiego.

BIBLIOGRAFIA

- Doburzyński, D. (2021). *Znak drogi. Teologia pielgrzymowania z perspektywy Camino de Santiago*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Hass, W. (2008). Z Jakubowa do Santiago de Compostela. Szlak, bractwo, sanktuarium. W: A. Jackowski, F. Mróz, i I. Hodorowicz (red.). *Drogi św. Jakuba w Polsce. Stan badań i organizacja*. Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, Bractwo św. Jakuba Starszego Apostoła Oddział Małopolski w Więclawicach Starych, 95–102.

- Lipiński, D. (2019). Dynamika Camino. O niektórych trendach w pielgrzymowaniu Szlakiem świętego Jakuba wskazanych przez statystykę. W: P. Roszak, F. Mróz, i W. Rozyrkowski (red.), *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 4. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 95–117.
- Mróz, F. (2015). Droga św. Jakuba w Polsce – geneza i rozwój – w 10. rocznicę otwarcia pierwszego szlaku jakubowego. W: A. Wyrwa. (red.), *Camino de Santiago. Szkice historyczne do peregrynacji i dziejów kultu św. Jakuba Apostoła Większego*, wyd. II. Legnica: Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, 65–95.
- Mróz, F. i Mróz, Ł. (2018). Sanktuaria i ośrodki kultu św. Jakuba w sieci Camino de Santiago w Polsce. W: P. Roszak, F. Mróz i Ł. Mróz (red.), *Duchowość i przestrzeń w kontekście Camino de Santiago*. Kraków: Wydawnictwo „Czuwajmy”, 151–178.
- Roszak, P. i Mróz, F. (red.) (2015). *Droga św. Jakuba w Polsce – historia, teraźniejszość, przyszłość. W 10. rocznicę otwarcia pierwszego polskiego odcinka Camino de Santiago. Studia i materiały dedykowane prof. dr. hab. Antoniemu Jackowskiemu*. Kraków: Wydawnictwo „Czuwajmy”.
- Roszak, P. i Rozyrkowski, W. (red.) (2014). *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 1. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Roszak, P. i Rozyrkowski, W. (red.) (2015). *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 2. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Roszak, P. i Rozyrkowski, W. (red.) (2016). *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 3. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Roszak, P., Mróz, F. i Gazda, M. (red.) (2023). *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 6. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Roszak, P., Mróz, F. i Rozyrkowski, W. (red.) (2019). *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 4. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Roszak, P., Mróz, F. i Rozyrkowski, W. (red.) (2021). *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 5. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Źródła internetowe

- Czas A.R.T. (2023). Pozyskano z: <https://czasart.pl/droga/> (dostęp: 03.05.2023).
- Jan Paweł II (2000). Przemówienie Ojca Świętego. Tor Vergata, sobota 19 sierpnia 2000 r. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/speeches/2000/jul-sep/documents/hf_jp-ii_spe_20000819_gmg-veglia.html (dostęp: 03.05.2023).

Plakat konferencji



Fot. Maciej Iżycki.

Wystąpienie konferencyjne



Fot. Maciej Iżycki.

Wystąpienie konferencyjne



Fot. Maciej Iżycki.

Wystąpienie konferencyjne



Fot. Maciej Iżycki.

Wystąpienie konferencyjne



Fot. Maciej Iżycki.

Wystąpienie konferencyjne



Fot. Maciej Iżycki.

Wystąpienie konferencyjne



Fot. Maciej Iżycki.

Dyrektor Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Głogowie dr Waldemar Hass
w przerwie obrad konferencji



Fot. Maciej Iżycki.

Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Głogowie



Fot. Paweł Plichta.

Paweł Plichta – kulturoznawca, religioznawca, adiunkt w Instytucie Studiów Międzykulturowych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół dziedzictwa kulturowego, Biblii jako wieloaspektowego tekstu kulturotwórczego i jego recepcji w kulturach. Jest autorem m.in. monografii pt. *Estera w kulturach. Rzecz o biblijnych toposach* (Księgarnia Akademicka, Kraków 2014). Od kilku lat zajmuje się również problematyką turystyki religijnej i narracjami wspomnieniowymi polskich pielgrzymów do Santiago de Compostela.

